

Fasadni omet cerkve sv. Luke v Prapročah pri Lukovici se je iz gotskih časov ohranil do danes.

produkt naravnega razpada kamenin in so zato prisotni v okolju. Barve namreč niso bile vedno predmet trgovanja. Tiste, ki pa so to bile, so bile zaradi dragega transporta zelo drage. Stavbarji so jih zato pridobivali tudi v domačem okolju, najbližjem možnem viru in zato so mnoge naše fasade obarvane v sozvočju z lastnim okoljem.

Z isto logiko so pridobivali pesek iz najbližjih virov, peškopopov in potokov, ter žgali apno v domačih apnencih. Od tod izvirajo rožnati odtenki malt in fasad v Polhograjskih dolomitih, okrasni ometi v Štanjelu, rjavosive malte slovenske Istre. Pogledati je potrebno le okolje in naravne danosti, pa nam je jasna podoba pristne arhitekture. Celovito ohranjanje dediščine je prav

to, poznavanje značilnosti od podrobnosti do celote, to je od surovin, pridobljenih v okolju, znanj in spretnosti starih obrtnikov vse do končnega izgleda arhitekture, njene vsebine in njene umeščenosti v prostor. To bi morali razumeti in varovati, če želimo celovito (integralno) varovati svojo dediščino.

Pomen apna v zgodovini stavbarstva

Tehnologija apna je danes malodane pozabljena, zaradi glavnih atributov cementa, njegove trdnosti in (domnevne!) trajnosti pa tudi odrinjenosti na rob. Pa vendarle ne gre pozabiti, da vsa grajena dediščina, razen arhitekture 20. stoletja, temelji na izvedbah v tehnologiji apna, zato argumenti o netrajnosti tega materiala težko držijo. To gradivo je

uporabljala starodavna kitajska kultura, z njim so gradili in belili stari Grki in Rimljani, že stari Egipčani in Etruščani so poznali ne le gradnjo, temveč tudi dekorativne štukaterske tehnike ter poslikave v apnu. V tehnologiji apna je grajena večina stavb slovenskega podeželja ter mestnih hiš z bogatimi dekorativnimi fasadami. Stavbarji so poznali različne vrste kamnin in razumeli, kako različne vrste apna je možno iz njih pridobiti. To, da so se nam ohranile stoletja, je zagotovilo, da so obstojne. Zaradi so-

tak način pridelovanja apna je prav tako dediščina starodavnih izkušenj, ki se do danes ni bistveno spremenil. Pobeg pred globalno proizvodnjo danes ni možen, vseeno pa se lahko zavemo, kaj so kvalitete preteklosti in vsaj spomenikom prihranimo napake ter jih poskušamo avtentično ohraniti zanamcem.

Kakovostna dediščina – dokaz kulture

Razviti svet se je torej že pred desetletji zavedel kakovosti naravnih gradiv, nena-

Ometi kulisne fasade pred cerkvijo nekdanjega samostana v Kostanjevici na Krki so značilno baročni in so se v delih ohranili vse od leta 1741.

dobnih gradbenih tehnologij danes tradicionalne izvedbe izginjajo, ker se nadomeščajo ali popravljajo z novimi. Ostalo nam jih je tako malo, da so vredne posebne obravnave.

Skozi tisočletja človeške aktivnosti v gradnji se je apnena tehnologija razvijala, izkušnje so se prenašale iz roda v rod, a je z industrijsko proizvodnjo cementa v pičlih nekaj desetletjih utonila v pozabo. Od tu tudi toliko problemov pri apnenih izvedbah – kontinuiteta znanja je bila prekinjena, današnji izvajalci pa so vajeni cementne tehnologije – kar pomeni drugačen postopek dela, krajši čas strjevanja malt, druga hitrost dela, nepomembnost klime pri izvedbi ... Danes redke tradicionalne apnenice, v katerih se še pridobiva apno, so nam ohranile vez z davno preteklostjo, kajti

zadnje na smotrni rabi temelji usmeritev trajnostnega – sonaravnega razvoja, ki naj bi ji sledili vsi. Zato je nesmiselno nekritično ponavljati napake razvitega sveta, še posebno na področju dediščine, ki velja za kulturno izkaznico vsakega naroda. Metode ohranjanja in rabe naravnih gradiv so že razvite in uspešno uporabljene. A žal je značilnost slovenskega prostora, da z rahlo zamudo sprejema informacije in v glavnem nekritično posnema vse, kar ponuja trg. Nismo se še naučili spoznavati napak drugih in jih zato tudi ne posnemati. S takim pristopom bi namreč lahko preskočili marsikatero razvojno muko in danes pristnosti željnimi obiskovalcem ... Danes redke tradicionalne apnenice, v katerih se še pridobiva apno, so nam ohranile pristno zapuščino preteklosti.

Nekaj tradicionalnih apnenc še deluje. Mestno apnenico pri Škofji Loki upravlja apneničar Andrej Svoljšak iz Binklja.